C/2024/3673

26.6.2024

Stanovisko Evropského výboru regionů – Obrana demokracie

(C/2024/3673)

Hlavní zpravodaj: József KÓBOR (HU/EA), člen místního shromáždění: místní zastupitelstvo města s župními pravomocemi Pécs

Odkaz:

sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o obraně demokracie

COM(2023) 630 final

návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení (EU) č. 1024/2012 a (EU) 2018/1724, pokud jde o některé požadavky stanovené směrnicí (EU) XXXX/XXXX

COM(2023) 636 final

návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se stanoví harmonizované požadavky na transparentnost zastupování zájmů jménem třetích zemí na vnitřním trhu a kterou se mění směrnice (EU) 2019/1937

COM(2023) 637 final

doporučení Komise ze dne 12.12.2023 o inkluzivních a odolných volebních procesech v Unii a o posílení evropského charakteru a efektivního průběhu voleb do Evropského parlamentu

C(2023) 8626 final

doporučení Komise ze dne 12.12.2023 o podpoře zapojení a účinné účasti občanů a organizací občanské společnosti v procesech tvorby veřejných politik

C(2023) 8627 final

POLITICKÁ DOPORUČENÍ

EVROPSKÝ VÝBOR REGIONŮ (VR),

Obecné připomínky

1. zastává názor, že stabilita, bezpečnost a prosperita EU závisí na neochvějném hájení demokratických zásad, hodnot a institucí na všech úrovních. Podotýká, že k vnějším předpokladům pro zachování těchto hodnot patří celosvětový mír a bezpečnost a udržování standardních hospodářských a politických vztahů všude ve světě. Za války, v dobách chudoby či nejistoty nelze hovořit o demokracii, protože když se lidé bojí o svou budoucnost, pak žádná demokracie neexistuje. To však klade na představitele Evropské unie, tedy i na Komisi a vlády členských států, zvláštní odpovědnost;

2. hájí právní stát, rovnost před zákonem a dělbu moci, které jsou základem demokracie, a staví na nich *acquis communautaire*, z něhož vychází EU;

3. vítá, že práce na opatřeních navržených Komisí v Akčním plánu pro evropskou demokracii značně pokročily a pomáhají posílit demokratickou odolnost tím, že podporují integritu voleb, chrání svobodu a pluralitu sdělovacích prostředků a posilují boj proti dezinformacím, zahraniční manipulaci s informacemi a vměšování;

4. domnívá se, že spolehlivé volební systémy a procesy s minimem narušování jsou základními předpoklady demokracie, přičemž občané mají na veřejné činitele vysoké nároky, pokud jde o jejich bezúhonnost. Upozorňuje, že případy korupce na úrovni EU vážně podkopávají důvěru veřejnosti v unijní orgány a instituce;

5. rozhodně podporuje veškeré úsilí o podporu, ochranu a posílení demokracie a o lepší vybavení společnosti a orgánů veřejné moci prostředky, které jim umožní reagovat na běžné vnější hrozby pro demokratický proces;

6. je přesvědčen, že pro fungování demokracie má zásadní význam dělba moci. Stejně důležité je, aby veřejní činitelé šli příkladem a jednali důstojně a zásadově. V tomto smyslu zdůrazňuje, že tito představitelé musí aktivně prosazovat angažovanost, svědomitě sloužit veřejnému blahu a svou činnost podřídit přáním a potřebám občanů, v jejichž zájmu jednají;

7. konstatuje, že v současném rychle se měnícím bezpečnostním prostředí by měla být přijata konkrétní opatření k včasnému a účinnému řešení ohrožení demokratických hodnot a institucí, například polarizace, skrytého ovlivňování, násilí a nenávistných verbálních projevů vůči voleným představitelům a dalšího vměšování;

8. má za to, že občané mají právo nesouhlasit a prostřednictvím voleb dosáhnout změny vlády, a to bez vměšování, ať už zahraničního, nebo domácího;

9. konstatuje, že z hlediska demokracie představovala významný počin Konference o budoucnosti Evropy, ale její závěry nebyly zatím provedeny;

10. výslovně podporuje výměny zkušeností a šíření osvědčených postupů, neboť posílí demokracii v EU;

11. upozorňuje na skutečnost, že místní a regionální orgány mají specifické znalosti, co se týče identifikace potenciálních hrozeb pro integritu demokratických procesů a upevňování demokratických postupů v praxi, a že přispívají k posílení evropské demokracie, poněvadž podporují a usnadňují účast občanů na veřejném životě, a tím i ve volbách do Evropského parlamentu a v celostátních, krajských a komunálních volbách. Lituje, že tato skutečnost nebyla uznána v iniciativách zaměřených na posílení evropské demokracie, které byly představeny na úrovni EU;

12. opakuje svou výzvu k vytvoření místně orientovaného mechanismu pro dialog s občany, podporovaného místními a regionálními orgány, který zajistí obousměrnou komunikaci mezi občany a orgány a institucemi EU;

Prosazování inkluzivních a odolných volebních procesů

13. zastává názor, že inkluzivní a odolné volební procesy v EU by měly probíhat v souladu s nejvyššími demokratickými standardy. V zájmu podpory vysoké volební účasti dále podporuje iniciativy zaměřené na zvýšení přístupnosti voleb a politické angažovanosti a prováděné v dostatečném předstihu před samotnými volbami;

14. je zastáncem veškerého úsilí o další posílení evropského charakteru a efektivního průběhu voleb do Evropského parlamentu, o zapojení všech občanů do těchto voleb a o usnadnění výkonu souvisejících volebních práv;

15. je podle něj nanejvýš důležité, aby volební zákony zaručovaly větší účast a zastoupení na místní úrovni;

16. poznamenává, že místní a regionální orgány hrají klíčovou roli při podpoře toho, aby byly volby ve všech členských státech EU svobodné, spravedlivé a odolné;

17. požaduje, aby byla ještě více posílena odolnost volebních procesů, a to v plném souladu se základními právy a demokratickými hodnotami, které jsou zakotveny ve standardech EU a mezinárodních standardech;

18. uznává, že místní a regionální orgány mají rovněž zvláštní odpovědnost chránit informační prostředí voleb tím, že zajistí, aby voliči dostávali správné informace včas, přístupným a srozumitelným způsobem, a tím, že budou ve spolupráci s dalšími zúčastněnými subjekty řešit manipulaci s informacemi, vměšování a dezinformace související s volbami;

19. zdůrazňuje, že je důležité, aby místní a regionální orgány poskytovaly všem skupinám občanů, včetně mladších osob, osob nacházejících se ve zranitelné situaci – například osob se zdravotním postižením – a osob hovořících menšinovým jazykem, informace o základních pravidlech a praktických opatřeních souvisejících s výkonem jejich volebních práv a aby zajistily, že v jejich zemích budou i nadále k dispozici tradiční způsoby hlasování;

20. uznává zásadní úlohu genderové rovnosti při posilování demokratické odolnosti a považuje za přínosné iniciativy, které podporují rovné zastoupení žen ve volebním procesu jako voliček i jako kandidátek. Poukazuje též na význam politik zaměřených na překonávání překážek bránících politické angažovanosti žen;

21. vítá úsilí o posílení spolupráce a výměny osvědčených postupů v oblasti odolnosti demokracie a volebních procesů na úrovni EU, mj. v rámci Evropské sítě pro volební spolupráci. Vyjadřuje nicméně politování nad skutečností, že tato spolupráce nemá dostatečný místní a regionální rozměr, přestože si síť klade za cíl chránit volby na všech úrovních. Proto požaduje, aby se síť na jednom ze svých zasedání věnovala ochraně krajských a komunálních voleb;

22. je třeba věnovat zvláštní pozornost informování občanů či naturalizovaných občanů Evropské unie pobývajících ve třetích zemích s cílem podpořit jejich řádnou účast ve volbách, které se v Evropě konají;

Prosazování účasti občanů na tvorbě veřejných politik

23. podporuje inkluzivní a účinnou spolupráci s občany, organizacemi občanské společnosti a obránci lidských práv v procesu tvorby veřejných politik;

24. poznamenává, že místní a regionální orgány hrají klíčovou roli při posilování široké a inkluzivní demokratické účasti a při zajišťování podpůrného a inkluzivního prostředí, které občanům poskytne příležitosti účinně se zapojit;

25. je si vědom významu digitálních řešení pro posílení účasti veřejnosti, zároveň však uznává, že je nezbytné, aby se v případě potřeby i nadále umožňovala osobní účast;

26. upozorňuje na skutečnost, že je třeba zvýšit účast mladých lidí na demokratickém životě EU, a poukazuje na společná doporučení Evropského výboru regionů a Evropského fóra mládeže, která figurují v Evropské chartě mládeže a demokracie. Vyzdvihuje význam místních rad mládeže, jež jsou klíčovými platformami pro zapojení mladých lidí do demokratické správy a rozhodovacích procesů. Připomíná svoji výzvu členským státům, aby se vážně zabývaly možností snížit věkovou hranici pro účast ve všech komunálních i krajských volbách v Evropě na 16 let, a vyzývá k poskytování údajů a výměně znalostí o dopadu institucionálních opatření na účast mládeže v politickém životě, například o minimálním věku pro účast ve volbách a možnost kandidovat v nich ([1]);

27. domnívá se, že obzvlášť důležité jsou takové postupy zapojení občanů, při nichž sami občané rozhodnou o tom, na jaký účel bude vynaložena část prostředků z veřejného rozpočtu, a to tím, že určí a upřednostní veřejné výdajové projekty. Participativní sestavování rozpočtu přispívá k prohlubování demokracie, budování silnějších komunit a spravedlivějšímu rozdělování veřejných prostředků;

28. zdůrazňuje, že místní a regionální orgány jsou základními pilíři fungující demokracie, které občanům umožňují se nejrůznějšími způsoby aktivně podílet na tvorbě veřejných politik – například formou panelových diskusí občanů, dialogů nebo shromáždění online i offline – a podporují je v tom;

([1]) Stanovisko Evropského výboru regionů k tématu Budoucnost politiky mládeže v EU. Úvahy nad politikou mládeže a zahrnutí problematiky mládeže do rámce Evropského roku mládeže 2022 (Úř. věst. C 79, 2.3.2023, s. 30).

29. uznává, že zapojení organizací občanské společnosti je jedním z aspektů dodržování zásad právního státu a že účinná a inkluzivní účast je zaručena, pokud mohou pracovat v bezpečném prostředí, kde jsou dodržována základní práva jich samotných i jejich členů;

30. zdůrazňuje, že pro podporu většího zapojení občanů do tvorby politik má zásadní význam informování o úspěšných příkladech účasti občanů v oblastech, které jsou pro ně nejdůležitější. V této souvislosti uvádí příklad Aarhuské úmluvy EHK OSN, jejímiž smluvními stranami jsou v rámci svých pravomocí EU a všechny členské státy a která zaručuje procesní práva přiznaná veřejnosti, včetně účasti veřejnosti na rozhodování o otázkách týkajících se životního prostředí, a dává tedy občanům možnost se vyjadřovat k otázce plnění cílů Zelené dohody pro Evropu;

31. zdůrazňuje, že je důležité, aby místní a regionální orgány měly k dispozici odpovídající zdroje a aby organizace občanské společnosti byly financovány z veřejných i soukromých zdrojů. Vítá skutečnost, že Evropská unie nabízí místním a regionálním orgánům i organizacím občanské společnosti možnosti, jak financovat realizaci projektů, které pomáhají prosazovat hodnoty EU, přičemž je třeba vyzdvihnout význam strategií EU zaměřených na vytvoření Unie pro rovnost;

32. vyzývá orgány EU, aby posílily zapojení místních a regionálních orgánů i jejich evropských a národních zastřešujících organizací a aby toto zapojení upevnily;

33. je i nadále odhodlán utužovat komunikaci mezi orgány a institucemi EU, místními komunitami a občany prostřednictvím své sítě regionálních a místních zastupitelů, v součinnosti s projektem Evropské komise „Budování Evropy ve spolupráci s místními zastupiteli“, a díky pořádání místních dialogů a zapojení mladých zvolených politiků do činností VR;

34. žádá, aby se občané podíleli na přípravě nebo na změnách evropských, celostátních, regionálních a místních veřejných politik. Účast občanů na tomto procesu má zásadní význam pro akceptování těchto politik. Nebudou-li do něho předem zapojeni, mohli by zaujmout k provádění těchto politik odmítavý postoj;

Zvýšení transparentnosti činnosti v oblasti zastupování zájmů jménem třetích zemí

35. naléhavě vyzývá Evropský parlament a Radu EU, aby předloženou směrnici důkladně posoudily a navrhly nebytné změny, a to při plném respektování základních práv a demokratických hodnot;

36. konstatuje, že definice činnosti v oblasti zastupování zájmů je poněkud nejasná. Proto je třeba zaujmout co nejkomplexnější, nejobecnější, ideologicky nejvíce neutrální a nejpraktičtější přístup, aby bylo zcela jasné a transparentní, kdo a jaké zájmy zastupuje. Je zřejmé, že každý, kdo vstupuje do veřejného prostoru, musí prokázat svou totožnost a jednat transparentně;

37. upozorňuje, že předmětný návrh zavádí rozdíl v přístupu k hospodářským činnostem v oblasti zastupování zájmů vykonávaných jménem subjektů ze třetí země a k hospodářským činnostem v oblasti zastupování zájmů vykonávaných jménem subjektů, jež jsou součástí mnohostranných organizací a jejichž politický a hospodářský potenciál a činnost v oblasti zastupování zájmů by se z velké části měly soustředit na třetí země;

38. vyjadřuje obavy z možného dopadu navrhované směrnice, která by mohla mít nezamýšlené a nepřiměřené důsledky (pro subjekty financované z třetích zemí), přičemž by nemusely být účinně podchyceny skutečné hrozby pro demokracii;

39. upozorňuje, že je velmi důležité uplatňovat vůči všem odůvodněné a přiměřené normy pro transparentnost a že je zapotřebí postupovat obezřetně s ohledem na možný dominový efekt této směrnice v jiných částech světa;

40. odsuzuje jakékoli nepřiměřené omezování základních svobod a omezování občanského a politického prostoru v rozporu s právními předpisy v oblasti lidských práv, včetně tzv. „zákonů o zahraničních agentech“;

41. domnívá se, že některé organizace občanské společnosti mohou mít s ohledem na cíle, které sledují, a na prostředky, kterými disponují, významný vliv na veřejný život a veřejnou debatu, takže cíl spočívající ve zvýšení transparentnosti finančních podpor poskytovaných takovým organizacím může být v takovém případě naléhavým důvodem obecného zájmu. Omezení by však měla být ukládána pouze za účelem dosažení legitimních cílů, například v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti nebo veřejného pořádku, a měla by být přiměřená cíli ochrany těchto zájmů a k dosažení požadovaného cíle by měly být využívány co nejméně rušivé prostředky ([2]);

([2]) Viz např. rozsudek ve věci C-78/18.

Závěry

42. vítá návrhy, které předložila Komise v souvislosti se zapojením občanů do volebního procesu a zvýšením důvěry veřejnosti vůči volbám a s prosazováním politik, které umožní místním a regionálním orgánům a občanským organizacím účastnit se veřejné diskuse a tvorby politik;

43. zdůrazňuje, že místní a regionální orgány hrají při obraně demokracie v Evropě klíčovou roli a jsou nezbytným stavebním kamenem evropského demokratického systému, v jehož rámci musí být rozhodnutí přijímána co nejblíže občanům, jak je stanoveno v čl. 10 odst. 3 SEU;

44. vyzývá Evropskou komisi, aby v zájmu účinné ochrany demokracie v EU upřednostnila spolupráci s místními a regionálními orgány a respektovala a prosazovala při tom zásadu subsidiarity a zásady právního státu.

V Bruselu dne 17. dubna 2024.

Ppředseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Vasco ALVES CORDEIRO